

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ
№ 3/2011 Г.
ГР.СОФИЯ, 18 май 2012 г.

Върховният касационен съд на Република България, общо събрание на Гражданска колегия и Търговска колегия, в съдебно заседание на 11 април 2012 г. в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС:
ЛАЗАР ГРУЕВ

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС
и ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:
КРАСИМИР ВЛАХОВ

и.ф. ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС
и ПРЕДСЕДАТЕЛ на Търговска колегия :
ТАНЯ РАЙКОВСКА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ на
ОТДЕЛЕНИЯ: ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА
ТАНЯ МИТОВА
ТАТЯНА ВЪРБАНОВА
ПЛАМЕН СТОЕВ

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЛЮБКА ИЛИЕВА

25.МАРИЯНА КОСТОВА

2. НИКОЛА ХИТРОВ
3. РОСИЦА КОВАЧЕВА
4. ЛИДИЯ ИВАНОВА
5. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА
6. ВАНЯ АЛЕКСИЕВА
7. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ
8. НАДЕЖДА ЗЕКОВА
9. НАДЯ ЗЯПКОВА
10. МАРГАРИТА СОКОЛОВА
11. ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА
12. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ
13. ДАРИЯ ПРОДАНОВА
14. СВЕТЛА ЦАЧЕВА
15. СТОЙЧО ПЕЙЧЕВ
16. ЛЮБКА БОГДАНОВА
17. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА
18. ВЕСКА РАЙЧЕВА
19. КОСТАДИНКА АРСОВА
20. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА
21. ЗЛАТКА РУСЕВА
22. ДИЯНА ЦЕНЕВА
23. МАРИЯ ИВАНОВА
24. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА
26. ЛИДИЯ РИКЕВСКА
27. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА
28. МАРИО ПЪРВАНОВ
29. ЕМИЛ МАРКОВ
30. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА
31. АЛБЕНА БОНЕВА
32. СВЕТЛА ДИМИТРОВА
33. БОНКА ДЕЧЕВА
34. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
35. ЖИВА ДЕКОВА
36. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА
37. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
38. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
39. ВАСИЛКА ИЛИЕВА
40. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА
41. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
42. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
43. ОЛГА КЕРЕЛСКА
44. ЗОЯ АТАНАСОВА
45. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
46. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
47. БОРИС ИЛИЕВ
48. БОНКА ЙОНКОВА

при участието на секретаря **Борислава Лазарова**

постави на разглеждане **тълкувателно дело № 3 по описа за 2011 г. на ОСГКТК,**

докладвано от съдиите **МАРИАНА КОСТОВА** и **МАРИО ПЪРВАНОВ**

С разпореждане от 06.12.2011 г. на Председателя на Върховния касационен съд е образувано тълкувателно дело № 3/2011 г. на Върховния касационен съд, общо събрание на гражданската и търговската колегия, по искане на Омбудсмана на Република България на основание чл.125 във вр. с чл.124, ал.1 ЗСВ за приемане на тълкувателно решение по следния въпрос:

„Какво е съдържанието на понятието „периодични плащания“ по смисъла на чл.111, б.”в” от Закона за задълженията и договорите и кои са неговите основни и задължителни характеристики?“

Общото събрание на гражданската и търговската колегии на Върховния касационен съд, за да се произнесе, съобрази следното: В искането на Омбудсмана на Република България се изтъква, че няма легална дефиниция на понятието „периодично плащане”. Неговото съдържание поражда спор в правната доктрина и има противоречива съдебна практика по приложението на тригодишната погасителна давност за вземанията, посочени в разпоредбата на чл. 111, б.”в” ЗЗД като „други периодични плащания” относно договорните правоотношения на потребителите с топлофикационните, електроснабдителните и водоснабдителните дружества и мобилните оператори. Посочени са конкретни примери на противоречива съдебна практика относно вземанията на топлофикационните и водоснабдителните дружества.

Според разпоредбата на чл. 111, б.”в” ЗЗД вземанията за наем, за лихви и за други периодични плащания се погасяват с изтичане на тригодишна давност. В едни съдебни решения се приема, че тези парични задължения са периодични, защото се дължат през определен еднакъв или различен период от време, независимо дали отделните плащания са с еднакъв или различен размер. Те са за периодично плащане по смисъла на чл.111, б.”в” ЗЗД, тъй като са налице повтарящи се през определен период от време еднородни задължения, с предварително определен падеж. Потребителите на топлинна енергия заплащат цената и на месечни вноски. Касае се за трайно, периодично изпълнение на задължението на потребителите. Налице са повтарящи се през определен период от време еднородни задължения, с посочен в Общите условия падеж. За приложението на специалната погасителна давност съгласно разпоредбата на чл.111,б.”в” ЗЗД, не е необходимо плащанията да са еднакви по размер.

В други съдебни решения се приема, че договорите за продажба на топлинна енергия и за предоставяне на услуги по доставка на вода, пречистване и отвеждане на канални води не са за периодично изпълнение. Доводите за това разрешение са, че при договора за периодично изпълнение длъжникът трябва през определено време да извършва няколко еднакви, повтарящи се през определен или неопределен период от време престации. Вземанията за цената на доставената топлинна енергия и за предоставяне на услуги по доставка на вода, пречистване и отвеждане на канални води не са за периодични плащания, тъй като отделните платежи са в различен и неизвестен предварително размер в зависимост от обема на доставките и ползваните услуги. Според чл. 111, б. "в" ЗЗД периодични плащания са тези, които се дължат на едно и също основание, а тяхната изискуемост и размер е в зависимост единствено от изтичането на определен срок. По тази причина за вземанията на топлофикационни и водоснабдителни дружества следва да се прилага общата петгодишна давност.

ОСГТК приема за правилно първото становище, като съображенията за това са следните:

Законът за задълженията и договорите е установил различна погасителна давност. Общата погасителна давност според разпоредбата на чл.110 ЗЗД е петгодишна. Тя е приложима във всички случаи, при които законът не е определил друг специален давностен срок. Такъв е срокът за периодични плащания. При определяне характерните признаци на понятието „периодични плащания” по смисъла на чл.111, б.”в” от Закона за задълженията и договорите трябва да се изхожда от неговото систематично място. Разпоредбата на чл.111, б.”в” ЗЗД се намира в раздел „Погасителна давност” в глава V „Погасяване на задълженията”. Според тази разпоредба с изтичане на тригодишна давност се погасяват вземанията за наем, за лихви и за други периодични плащания. Понятието „периодични плащания” не е определено в закона. За установяването на действителния му смисъл и точното му съдържание е необходимо то да се разглежда с оглед функциите на погасителната давност и спецификата на тези вземания, за които е предвидена по-кратка от общата петгодишна погасителна давност. Погасителната давност е установена в обществен интерес. Целта е да стимулира своевременното упражняване на субективните граждански права. В правната наука погасителната давност се разглежда като правен институт, юридически факт и субективно право. Правните норми, които я уреждат, са императивни. Чрез погасителната давност на кредитора се отнема възможността да иска принудително осъществяване на своето право. Това става, след като длъжникът упражни правото си да погаси с волеизявление пред съд правото на иск или правото на принудително изпълнение на кредитора поради това, че то не е упражнено в определен от закона срок от време. Тя служи за гарантиране на правната сигурност като допринася за бързото развитие и уреждане на гражданските правоотношения, което е в интерес на всички. Защитата на правата на кредитора, когато е безсрочна, създава несигурност, както между страните на гражданското правоотношение, така и в търговския оборот. След като за едно вземане не се търси защита в

продължителен период от време, то се предполага, че е отпаднал правният интерес. Погасителната давност има важна функция и в осигуряването на справедливо съдопроизводство поради трудността за доказване на факти, които са се осъществили далеч назад във времето. С оглед на тези функции и голямото разнообразие на субективните права законодателят е предвидил освен общата петгодишна давност по чл.110 ЗЗД и по-кратки специални давностни срокове като по този начин се отчитат особеностите на различните облигационни отношения. В чл.111 ЗЗД като изключение е установена тригодишна давност за три групи вземания, едната от които е за наем, за лихви и за други периодични плащания. Целта на определяне на специален, по-кратък давностен срок за тези вземания, е да бъде защитен длъжникът относно онези негови плащания, които са предварително известни на страните по правоотношението. Кредиторът и длъжникът в тези случаи знаят изначално времето на изпълнение. По този начин с настъпването на всеки падеж на кредитора се напомня за съществуващите задължения за периодични плащания и евентуално за наличието на неизплатени такива. Ето защо за тези вземания е предвиден по-кратък давностен срок.

След като разпоредбата на чл. 111, б. "в" ЗЗД се отнася за изключение, то тя не следва да се тълкува разширително. Тя трябва да се прилага само за такива периодични плащания, които са подобни на наемите и лихвите. Последните са по правило парични задължения. Правният термин „плащане” обикновено има две значения - изпълнение на каквото и да е било задължение и изпълнение на парично задължение. Според действащото българско право само паричните задължения имат за предмет плащане. За тях е съществена стойността, която парите изразяват като платежно средство. Цената обаче може да бъде уговорена и като стойност на заместими вещи. Така страните по наемното правоотношение имат възможност да уговорят наемната цена като определено количество други заместими вещи. В чл.8, ал.4 от Закона за аренда в земеделското изрично е предвидено, че арендното плащане може да се договори в пари и/или в земеделски продукти. В съдебната практика се приема, че изкупуването по чл.33 ЗС е допустимо и при договор за замяна срещу заместими вещи. Заповед за изпълнение по чл.410, ал.1, т.1 ГПК се издава за вземания за парични суми или за заместими вещи. Ето защо под „плащане” по смисъла на чл.111, б.”в” ЗЗД следва да се разбира задължение за предаване на пари или други заместими вещи.

Характерен признак на това плащане е неговата периодичност без оглед на това по какъв начин е определено изтичането на интервала от време, който го прави изискуемо – годишен, месечен, седмичен или дневен. „Периодично” е това плащане, което не е еднократно и не се изчерпва с едно единствено предаване на пари или заместими вещи. Задължението е за трайно изпълнение, защото длъжникът трябва да престоира повече от един път в течение на определен срок. Неговото задължение е за повтарящо се изпълнение. Тези множество престации се обединяват от това, че имат един и същ правопораждащ факт и падежът им настъпва периодично. Еднаквостта или различието на размера на задължението за плащане нямат отношение към характеристиката му като периодично, а единствено е необходимо той да е предварително определен или определяем. Изискуемостта, забавата и давността за всяка престация настъпват поотделно, тъй като се касае за самостоятелни задължения, имащи единен правопораждащ факт. Последният може да бъде различен юридически факт /прост или сложен в зависимост от структурата си/ с гражданскоправно действие. Отличителната разлика на периодичните плащания е предварително определеният и известен на страните момент, в който повтарящото се задължение за плащане трябва да бъде изпълнено. Повтарящите се задължения за плащане обаче са периодични само тогава, когато падежът е предварително определен, а не и в случаите когато те случайно са се оказали изискуеми през определени периоди. Не е възможно да бъдат изброени всички видове периодични плащания, поради това, че правопораждащите ги юридически факти могат да бъдат различни. Законодателят е посочил примерно две от тях в разпоредбата на чл.111, б.”в” ЗЗД - вземанията за наем и лихви. Тези вземания обикновено не са равни по размер. В много от случаите страните по наемното правоотношение уговарят наемната цена да се актуализира в зависимост от различни критерии. Често срещана е и уговорката за различен размер на лихвата през отделните периоди.

В обобщение следва да се приеме, че винаги когато едно плащане притежава посочената по-горе съвкупност от отличителни белези, то следва да се определи като периодично по смисъла на чл.111, б.”в” ЗЗД. Вземанията на топлофикационни, електроснабдителни и водоснабдителни дружества, както и на доставчици на комуникационни услуги също съдържат изброените признаци на понятието, поради което са периодични плащания по смисъла на чл.111, б.”в” ЗЗД и за тях се прилага тригодишна давност. Задълженията на потребителите на предоставяните от тези дружества стоки и услуги са за изпълнение на повтарящи се парични задължения, имащи единен правопораждащ факт - договор, чиито падеж настъпва през предварително определени интервали от време, а размерите им са изначално определяеми, независимо от това дали отделните плащания са с еднакъв или различен размер. Според чл.155 и чл.156 от Закона за енергетиката потребителите на топлинна енергия заплащат цената, определена предварително и известна на страните по договора, на месечни вноски. Предвидени са различни системи за плащане на действително потребеното количество енергия - на 10 равни месечни вноски и две изравнителни вноски; на месечни вноски, определени по прогнозна консумация за сградата и една изравнителна вноска; по реална месечна консумация, като във всички случаи се касае за периодични плащания. Съобразно разпоредбата на чл.35 от Наредба № 4/14.09.2004 г. за условията и реда за

присъединяване на потребителите и за ползване на водоснабдителните и канализационните системи, издадена от МРРБ, стойността на потребената вода се плаща ежемесечно.

По изложените съображения, Общото събрание на гражданска колегия и търговска колегия на Върховния касационен съд

РЕШИ:

Понятието „периодични плащания“ по смисъла на чл.111, б.„в“ от Закона за задълженията и договорите се характеризира с изпълнение на повтарящи се задължения за предаване на пари или други заместими вещи, имащи единен правопораждащ факт, чиито падеж настъпва през предварително определени интервали от време, а размерите на плащанията са изначално определени или определяеми без да е необходимо периодите да са равни и плащанията да са еднакви.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС:
ЛАЗАР ГРУЕВ.....

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС
и ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:
КРАСИМИР ВЛАХОВ.....

и.ф. ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС
и ПРЕДСЕДАТЕЛ на Търговска колегия :
ТАНЯ РАЙКОВСКА.....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ на
ОТДЕЛЕНИЯ: ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА.....
ТАНЯ МИТОВА.....
ТАТЯНА ВЪРБАНОВА.....
ПЛАМЕН СТОЕВ.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЛЮБКА ИЛИЕВА.....	25.МАРИЯНА КОСТОВА.....
2. НИКОЛА ХИТРОВ.....	26. ЛИДИЯ РИКЕВСКА.....
3. РОСИЦА КОВАЧЕВА.....	27. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....
4. ЛИДИЯ ИВАНОВА.....	28. МАРИО ПЪРВАНОВ.....
5. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА.....	29. ЕМИЛ МАРКОВ.....
6. ВАНЯ АЛЕКСИЕВА.....	30. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА.....
7. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ.....	31. АЛБЕНА БОНЕВА.....
8. НАДЕЖДА ЗЕКОВА.....	32. СВЕТЛА ДИМИТРОВА.....
9. НАДЯ ЗЯПКОВА.....	33. БОНКА ДЕЧЕВА.....
10. МАРГАРИТА СОКОЛОВА.....	34. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА.....
11. ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА.....	35. ЖИВА ДЕКОВА.....
12. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ.....	36. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....
13. ДАРИЯ ПРОДАНОВА.....	37. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....
14. СВЕТЛА ЦАЧЕВА.....	38. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА.....
15. СТОЙЧО ПЕЙЧЕВ.....	39. ВАСИЛКА ИЛИЕВА.....
16. ЛЮБКА БОГДАНОВА.....	40. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА.....
17. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА.....	41. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....
18. ВЕСКА РАЙЧЕВА.....	42. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....
19. КОСТАДИНКА АРСОВА.....	43. ОЛГА КЕРЕЛСКА.....
20. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА.....	44. ЗОЯ АТАНАСОВА.....
21. ЗЛАТКА РУСЕВА.....	45. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....
22. ДИЯНА ЦЕНЕВА.....	46. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....
23. МАРИЯ ИВАНОВА.....	47. БОРИС ИЛИЕВ.....
24. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА.....	48. БОНКА ЙОНКОВА.....